

Gospin plač

Korizmena popijevka iz Hercegovine

Prof. don Niko Luburić

SAŽETAK

U ovom članku autor, svećenik mostarsko-duvanjske biskupije i crkveni glazbenik, predstavlja najstariju korizmenu popijevku koja se pjeva po izvornom napjevu u Hercegovini. Popijevka je poznata pod imenom *Gospin plač*.

Prvi trag ovoj pjesmi nalazimo u latinsko-kršćanskoj literaturi Engleske iz XI. stoljeća, a pripisuje se sv. Anselmu (1033.-1109.). Zasigurno su je kasnije obrađivali mnogi pisci u svojim pjesmotvorima. Među njima se spominje i naš fra Matija Divković (1563.-1631.), franjevac iz Bosne. Njegov tekst obradio je fra Petar Knežević (1701.-1768.) rodom iz Knina. Uspješnu obradu napisao je i fra Marijan Jaić (1795.-1858.) iz Slavonskog Broda. Ovi navedeni tekstovi pjesme u Hercegovini se ne pjevaju. Umjesto njih pjeva se *Gospin plač* od fra Anđela Nuića (1850.-1916.), franjevca iz Hercegovine. Njegov tekst *Gospina plača* svakako je u svezi sa spomenutim tekstom fra Matije Divkovića. Autor članka predstavlja *Gospin plač* u različitim napjevima, tj. onako kako ga narod pjeva u Hercegovini. Uz svaku zapisanu popijevku, prema pravilima zapisivanja, naveo je kratke podatke o pjevaču i zapisivaču.

Najstarija i danas najpoznatija korizmena popijevka koja se pjeva u Hercegovini po izvornom napjevu je svakako *Gospin plač*. Pjevala se još u vrijeme turske okupacije Hercegovine. U to vrijeme bila je jedina autohtona popijevka korizmenog sadržaja.¹ Od tog vremena pa do najnovijih dana kroz korizmu se nisu pjevale nikakve vesele ni ljubavne pjesme po selima. Umjesto njih pjevao se *Gospin plač*. U početku se pjevao po jednom napjevu, a onda su na taj napjev dodavane male inačice (varijante), da bi na poslijetku došlo do posve različitih napjeva. I ti su napjevi u različitim dijelovima Hercegovine opet postajali različiti, da bi na kraju skoro svaka župa imala svoj, a neke dva i više napjeva.²

Prvi trag ovoj pjesmi nalazimo u latinsko-kršćanskoj literaturi Engleske iz XI. stoljeća pod imenom *Planctus beatae Virginis*, a pripisuje se sv. Anselmu (1033.-1109.). Iz uvida se saznaje kako je sv. Anselmo uz post i molitvu molio Blaženu Gospu kako bi mu objavila bol i muku svojega Božanskog Sina. Blažena Gospa mu se ukazala i rekla da je Božanski Spasitelj toliko patio i trpio u svojoj mucu, te nema toga tko bi to ispričati mogao bez plača i boli. No, ona će mu to ipak saopćiti sve redom, budući da je u preobraženom stanju, pa stoga i slobodna od svake boli. Sv. Anselmo postavlja pitanja na koja mu Gospa odgovara. Tako je nastao *Planctus*

beatae Virginis. Cijeli se *Planctus* dijeli u 16. poglavlja; počinje molitvom u vrtu Getsemanskom, a završava polaganjem Isusa u grob.³

Dr. Jos. Pohle, profesor u Bresslau, je tvrdio da je taj *Planctus* često bio obrađivan u svjetskoj književnosti. Kod nas je poznat pod imenom *Plač Bl. Djevice Marije* kojega je sastavio pučki pjesnik fra Matija Divković (1563.-1631.), franjevac iz Bosne. Tiskan je bosančicom.⁴ Divkovićev pjesmotvor slijedio je događaje prema *Planctusu* no, nije ostao u upotrebi jer su njegov tekst obradili drugi, prije svih fra Petar Knežević (1701.-1768.) rodom iz Knina. Divkovićev *Planctus* u Kneževićevoj obradi tiskan je u Mlecima 1753. godine i do danas je doživio preko 50 izdanja.⁵ Uspješnu obradu Divkovića *Planctusa* napravio je i fra Marijan Jaić (1795.-1858.) iz Slavonskog Broda u svojoj pjesmarici *Vinac bogoljubnih pisama*. Pjesmarica je tiskana u Budimu 1856. godine. Bolje obrađeni tekst od ovoga imao je *Novi vijenac* biskupije bosanske i srijemske tiskan u Đakovu 1908. godine i *Muka Gospodinova ili Gospin plač* koji je objavljen u Dubrovniku 1915. godine.⁶

Ovi navedeni obrađeni tekstovi *Planctusa*, kako smo ga do sada nazivali, u Hercegovini uopće nisu poznati niti se pjevaju. Umjesto tih tekstova pjeva se *Gospin plač* od fra Anđela Nuića (1850.-1916.), franjevca iz Hercegovine. Nuićev tekst svakako ima veze s Divkovićevim i na

njemu se temelji. Sadrži 668 osme-račkih stihova.⁷

Iz svih tih obrađenih tekstova *Gospina plača* vidi se da je to stara narodna pobožna pjesma koja veliča Kristove patnje podnesene za spasenje ljudskoga roda. Napisana je u obliku dijaloga između Isusa, Marije i Ivana. Upravo u epskoj širini opjeva Isusove zadnje časove “po Ivanu evanđelisti koji Gospi plač navi’sti”. Tekst pjesme uglavnom opisuje osjećaje vezane uz muku koji potiču na proživljavanje i vjerničko sudioništvo u mucu Isusovoj. Zato je *Gospin plač* zauzimao jedno od posebnih važnih mjesta u korizmenom kršćanskom životu hercegovačkog puka. Pjevao se na putu i u kući, na poslu i u čobanluku, pojedinačno i zajednički. Pjevali su ga vjernici nedjeljom u korizmi idući na misu i vraćajući se s mise. Pjevali su ga nedjeljom u korizmi i za vrijeme mise osobito u Velikom tjednu, kod obreda Velikog petka, prigodom ljubljenja svetoga križa. Osobit je doživljaj bilo korizmeno sijelo, na kojemu bi stari i mladi skupa pjevali *Gospin plač*. Trebalo je bar subotom i nedjeljom uvečer zajednički ispjevati, ili bar iskontati (ubrzano pjevati) cijeli *Gospin plač*. Iako je većina pučanstva tada bila nepismena, ipak je *Gospin plač* bio općenito poznat. Bilo je mladih, naročito ženskih koje su ga znale cijelog napamet. I danas se pjeva u nekim mjestima, a tamo gdje se ne pjeva ostaje samo u pamćenju starijih ljudi.⁸

Želeći istrgnuti ovu korizmenu popijevku svakom zaboravu trudio sam se, koliko je bilo moguće, zapisati je u različitim napjevima, tj. onako kako je narod pjeva u Hercegovini nadajući se pri tom, da će taj trud biti poticaj nekom drugom koji će s još većim žarom nastaviti istraživati autohtonu duhovnu popijevku na hercegovačkim prostorima.

Ovaj prilog za *Svetu Ceciliju* o poznatoj pučkoj korizmenoj popijevci neka ostane kao jedan mali isječak iz duhovno-glazbenog života, iz kojega se prepoznaje kao u zrcalu vjera hercegovačkog čovjeka i ljubav prema svemu što se zove smisao njegove budućnosti, a posebice vječne. U takvom vjerskom ozračju, taj je čovjek znao i želio trpjeti i suosjećati po uzoru na Bogočovjeka, ali s vjerom i nadom u konačno uskrsnuće. Iz te vjere i nade, iz tog trpljenja i pokore stvarao je i stihove i oblačio ih u melodije koje su bile izraz njegova nutarnjeg i vjerničkog raspoloženja. Taj je čovjek u njih utkao dio samoga sebe, one su bile vapaj njegove duše, one su bile njegovo vlasništvo, one su bile dokaz njegova kulturno-glazbenog identiteta i na njih je bio ponosan. Stoga ne smiju otići u zaborav, a pogotovo ih se ne smije odbaciti.

BILJEŠKE:

- 1 Usp. O. Tade Leko, Hercegovački franjevci i crkvena glazba, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, God. XIX, 1925, sv. 1, str. 18.
- 2 Usp. N. N., Pobožne narodne pjesme, u zborniku: *Kršni zavičaj*, Katolički župni ured Drinovci, 1973, br. 6, str. 10. i usp. Niko Luburić, *Duhovne popijevke iz Hercegovine*, Zagreb, 1994, str. 33.
- 3 Vidi, Ferdinando Bixi, Plač Gospin, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, God. X, 1916, sv. 3, str. 68.
- 4 Isto
- 5 Vidi, Petar Bezina, *Kulturni djelatnici franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja u 18. i 19. stoljeću*, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1994, str. 57.
- 6 Vidi, Ferdinando Bixi, Plač Gospin, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, God. X, 1916, sv. 3. str. 69.
- 7 Usp. Niko Luburić, *Duhovne popijevke iz Hercegovine*, Zagreb, 1994, str. 32. i *Molitvenik fra Anđela Nuića*, Pastoralna biblioteka franjevačke teologije, Sarajevo, 1966, str. 165-185.
- 8 Usp. Žarko Ilić, Korizmeni običaji, u zborniku: *Kršni zavičaj*, Katolički župni ured Drinovci, 1975, br. 8, str. 94-95.

SUMMARY

THE LAMENTATION OF OUR LADY A Lenten Spiritual Song in Herzegovina

In this article the author, who is a priest of Mostar-Duvno diocese and a Church musician, presents the oldest Lent song which is being chanted according to original local melody in Herzegovina. This song is renowned as *Gospin plač* – The Lamentation of Our Lady. The first trace of this song has been discovered in Latin-Christian texts of eleventh century England attributed to St. Anselm (1033-1109). It must have been remodeled by many writers in their songs. Along this line, Bosnian Franciscan Matija Divković (1563-1631) is one of authors who worked on it. His text was elaborated by Petar Knežević (1701-1768), a Franciscan priest born at Knin. A successful elaboration was also done by Marijan Jaić, OFM (1795-1858) who was born in Slavonski Brod. Here mentioned variants of The Lamentation of Our Lady song are not being chanted in Herzegovina. In Herzegovina has been mostly used The Lamentation of Our Lady by Anđeo Nuić (1850-1916) who was a Franciscan priest of Herzegovina province. His text of this song is evidently connected with the text written by Matija Divković. This author presents “The Lamentation of Our Lady” in different melodies as they are being chanted by common people in Herzegovina. In writing down the notes and the text of every variant according to the norms for such recording, he gives short data about the singer and about the person who jotted down.
(Translated by Mato Zovkić)

1. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Stana Skaramuca**

Starost: **74 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Ravno**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Rudinica**

Zapis:

Datum: **16. srpnja 1996.**

Mjesto: **Ravno**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 116

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

2. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Mara Šimunović**

Starost: **66 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Ravno**

Ostali podaci: **neudata**

Zapis:

Datum: **16. srpnja 1996.**

Mjesto: **Ravno**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 80

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

3. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Mara Raič**

Starost: **76 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Donje Selo, župa Hutovo**

Ostali podaci: **neudata**

Zapis:

Datum: **16. srpnja 1996.**

Mjesto: **Donje Selo, župa Hutovo**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 112

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

4. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Anđelija Palameta**

Starost: **66 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Aladinići, župa Prenj**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Bošković**

Zapis:

Datum: **30. rujna 1996.**

Mjesto: **Borojevići, župa Stolac**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 138

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

5. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Ruža Puljić**

Starost: **74 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Rotimlja**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Pavlović**

Zapis:

Datum: **2. listopada 1998.**

Mjesto: **Rotimlja**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

$\text{♩} = 160$

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

6. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Ljubica Pavlović**

Starost: **74 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Dolovi, župa Rotimlja**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Puljić**

Zapis:

Datum: **2. listopada 1998.**

Mjesto: **Rotimlja**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

$\text{♩} = 80$

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

7. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Janja Raguž**

Starost: **73 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Gornja Bitunja, župa Stolac**

Ostali podaci: **neudata**

Zapis:

Datum: **2. listopada 1998.**

Mjesto: **Stolac**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

$\text{♩} = 90$

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

8. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Ljubica Raguž**

Starost: **69 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Burmazi, župa Stolac**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Papac**

Zapis:

Datum: **2. listopada 1998.**

Mjesto: **Kruševo, župa Stolac**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

$\text{♩} = 108$

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

9. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Mara Buntić**

Starost: **67 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Malo Polje, župa Blagaj**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Perić**

Zapis:

Datum: **21. studenoga 1994.**

Mjesto: **Bivolje Brdo, župa Domanovići**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 84

Mu-ka gor-ka Go-spo-di-na,
I-su-kr-sta Bo-žjeg Si-na.

10. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Janja Beno**

Starost: **73 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Bivolje Brdo, župa Domanovići**

Ostali podaci: **neudata**

Zapis:

Datum: **21. studenoga 1994.**

Mjesto: **Glavica, župa Domanovići**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 84

Mu-ka gor-ka Go-spo-di-na,
I-su-kr-sta Bo-žjeg Si-na.

11. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Ana Raguž**

Starost: **56 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Aladinići**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Bošković**

Zapis:

Datum: **22. studenoga 1994.**

Mjesto: **Prenj**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 96

Mu-ka gor-ka Go-spo-di-na,
I-su-kr-sta Bo-žjeg Si-na.

12. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Dragica Katić**

Starost: **62 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Prenj**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Perić**

Zapis:

Datum: **22. studenoga 1994.**

Mjesto: **Prenj**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 160

Mu-ka gor-ka Go-spo-di-na,
I-su-krs-ta Bo-žjeg Si-na.

13. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Veronika Katić**

Starost: **43 godine**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Kruševo, župa Stolac**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Raguž**

Zapis:

Datum: **22. studenoga 1994.**

Mjesto: **Prenj**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 116

Mu-ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

Detailed description: The musical notation is in treble clef with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked as ♩ = 116. The first line of music is in 3/4 time and contains the lyrics 'Mu-ka gor - ka Go - spo - di - na,'. The second line is in 3/4 time and contains the lyrics 'I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.'.

14. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Ivana Dadić**

Starost: **87 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Prenj**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Bajić**

Zapis:

Datum: **22. studenoga 1994.**

Mjesto: **Ševač Polje, župa Domanovići**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 120

Mu-ka gor - ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

Detailed description: The musical notation is in treble clef with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked as ♩ = 120. The first line of music is in 4/4 time and contains the lyrics 'Mu-ka gor - ka Go - spo - di - na,'. The second line is in 3/4 time and contains the lyrics 'I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.'.

15. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Lucija Rotim**

Starost: **60 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Vrđi, župa Drežnica**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Marić**

Zapis:

Datum: **14. veljače 1995.**

Mjesto: **Mostar**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 116

Mu - ka gor-ka Go - spo - di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

Detailed description: The musical notation is in treble clef with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked as ♩ = 116. The first line of music is in 5/8 time and contains the lyrics 'Mu - ka gor-ka Go - spo - di - na,'. The second line is in 4/8 time and contains the lyrics 'I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.'.

16. Gospin plač

Prvi stih popijevke: **Muka gorka Gospodina**

Pjevač:

Ime i prezime: **Danica Martić**

Starost: **61 godina**

Zvanje: **domaćica**

Rodom iz: **Burmazi, župa Stolac**

Ostali podaci: **djevojačko prezime Marić**

Zapis:

Datum: **15. veljače 1995.**

Mjesto: **Donji Zelenikovac, župa Hutovo**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Niko Luburić**

Tiskano: **ne**

♩ = 66

Mu-ka gor - ka Go - spo-di - na,
I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.

Detailed description: The musical notation is in treble clef with a key signature of one flat (Bb). The tempo is marked as ♩ = 66. The first line of music is in 3/4 time and contains the lyrics 'Mu-ka gor - ka Go - spo-di - na,'. The second line is in 3/4 time and contains the lyrics 'I - su - kr - sta Bo - žjeg Si - na.'.